

УДК 378.091.212(477):378.4(438)"2022/2025"

Назар Михалюк,

кандидат політичних наук, доцент, докторант,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

mykhaliuk.nazar2024@vnu.edu.ua,

ORCID ID: 0000-0002-5287-0986,

DOI 10.29038/2524-2679-2025-02-318-335

АКАДЕМІЧНА ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ І НАУКОВЦІВ ПОЛЬСЬКИМИ УНІВЕРСИТЕТАМИ У 2022–2025 РР.: СТАТИСТИКА ТА АНАЛІЗ

У статті виконано аналіз масштабної академічної підтримки українських студентів і науковців із боку польських університетів у 2022–2025 рр. в умовах повномасштабної російсько-української війни. Дослідження ґрунтується на широкій джерельній базі: статистиці, звітах державних установ, університетських програмах та польсько-українських академічних ініціативах. Простежено динаміку зростання кількості українських студентів у польських закладах вищої освіти (до 47 % усіх іноземних студентів) і розкрито ключові форми підтримки: безкоштовне навчання, стипендії, проживання, мовні курси, психологічна допомога, участь у проєктах NAWA, NCN, Erasmus+, ENHANCE тощо. Особливу увагу приділено інтеграційним механізмам, адаптаційним програмам і ролі польської науки в збереженні інтелектуального потенціалу України. У статті також порушено менш досліджені аспекти: регіональні, гендерні та дисциплінарні диспропорції, роль неформальних академічних мереж, вплив цифрової інфраструктури на мобільність науковців. Аналіз свідчить, що польські ЗВО трансформували свою допомогу від кризового реагування до довгострокової стратегії підтримки, що має потенціал стати основою для нової моделі міждержавної академічної співпраці. Висновки роботи засвідчують, що освітня солідарність Польщі є не лише гуманітарним актом, а й елементом ширшої безпекової архітектури Східної Європи. Підкреслено необхідність подальших досліджень у напрямках реінтеграції, ефективності адаптації та поствоєнного відновлення академічного середовища України.

Ключові слова: Польща, Україна, академічна підтримка, українські студенти, науковці, вища освіта, університети, гуманітарна безпека,

освітня інтеграція, академічна мобільність, наукова співпраця, адаптаційні програми.

Nazar Mykhaliuk,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
ORCID ID: 0000-0002-5287-0986

ACADEMIC SUPPORT FOR UKRAINIAN STUDENTS AND SCHOLARS BY POLISH UNIVERSITIES IN 2022–2025: STATISTICS AND ANALYSIS

This article analyzes the large-scale academic support provided by Polish universities to Ukrainian students and scholars during 2022–2025, in the context of the full-scale Russian-Ukrainian war. Based on extensive source material – including official statistics, governmental reports, university initiatives, and bilateral academic programs – the study traces the rapid growth in the number of Ukrainian students in Polish higher education institutions, who by 2024 accounted for up to 47 % of all international students in the country. The author outlines the main forms of support: tuition waivers, scholarships, accommodation, language courses, psychological assistance, and participation in programs such as NAWA, NCN, Erasmus+, and ENHANCE. Special attention is given to integration mechanisms, adaptation strategies, and the role of Polish academia in preserving Ukraine's intellectual potential. The article also addresses understudied dimensions such as regional, gender, and disciplinary disparities, the significance of informal academic networks, and the influence of digital infrastructure on scholar mobility. The analysis reveals that Polish universities have shifted from crisis-mode assistance to a long-term strategy of academic solidarity that may lay the foundation for a new model of inter-state cooperation in higher education. The article concludes that Poland's educational support should be viewed not only as a humanitarian response but as part of a broader architecture of security and resilience in Eastern Europe. The author emphasizes the need for further research into the effectiveness of adaptation, reintegration of scholars, and the long-term rebuilding of Ukraine's academic environment.

Key words: Poland, Ukraine, academic support, Ukrainian students, scholars, higher education, universities, humanitarian security, educational integration, academic mobility, research cooperation, adaptation programs.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. стало не лише викликом для української державності, але

й спричинило масштабну гуманітарну кризу, у тому числі у сфері освіти. Тисячі студентів і науковців були змушені полишити навчальні та наукові установи, що спричинило загрозу втрати інтелектуального потенціалу України. У цьому контексті країни Європейського Союзу, зокрема Республіка Польща, виявили безпрецедентну солідарність, започаткувавши масштабні програми підтримки українців у сфері вищої освіти та науки.

Польща стала рупором України в європейських структурах. У межах ЄС Варшава систематично ініціювала рішення щодо посилення санкцій проти РФ, розширення фінансової підтримки України й збільшення оборонного бюджету Євросоюзу. Польська дипломатія тісно співпрацювала з Литвою, Чехією, Словаччиною та країнами Балтії для формування спільного східного фронту політичної солідарності. На рівні НАТО польські представники просували ідею довгострокових безпекових гарантій для України й відкриття перспективи її членства. Це відображено в позиції, яку Варшава зайняла напередодні Вільнюського саміту НАТО (2023), де вона рішуче підтримувала заяву про «невідворотність вступу України» після війни.

Відзначимо зростання ролі польських ЗМІ, культурних й аналітичних інституцій у протидії російській пропаганді. Польські медіа, зокрема TVP, Onet.pl, Rzeczpospolita, а також аналітичні центри, активно публікували матеріали, що розвінчують дезінформацію Кремля, формуючи позитивний імідж України як держави – жертви агресії. Значну увагу приділяли медіакампаніям у Європі, зокрема в Німеччині, Франції, Італії, де Польща виступала партнером у роз'ясненні суті конфлікту та наслідків для всієї євроатлантичної безпеки. Хоча військовий і політичний аспекти є критичними в дипломатичній підтримці, не менш важливою є культурно-освітня дипломатія, яка формує довготривалу основу для стійких міждержавних відносин. Польща застосовує м'яку силу через системну підтримку українських митців, науковців, освітян, сприяючи збереженню української ідентичності та культурної суб'єктності в умовах війни.

Мета статті – дослідити форми, масштаби й ефективність академічної підтримки українських студентів і науковців польськими університетами у 2022–2025 рр. на основі статистики, офіційних джерел, досліджень та конкретних прикладів співпраці.

Аналіз останніх джерел. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 р. академічна спільнота Польщі продемонструвала приклад оперативної й масштабної солідарної підтримки українських студентів і науковців. Низка досліджень та звітів, зокрема звіт *Poland's Support for the Ukrainian Academic Community* (2025), документи МОН України й програ-

ми NAWA, NCN, а також дослідницькі публікації в міжнародних базах, створюють багатовимірну картину трансформацій українсько-польського науково-освітнього співробітництва в умовах війни. Комплексний огляд джерел дає змогу зафіксувати, що академічна співпраця між українськими й польськими науковцями вийшла за межі формальних двосторонніх відносин і набула характеристик кризової мобілізації – від термінової евакуації й тимчасового прихистку до сталих освітніх і наукових ініціатив. Програмні документи, такі як *Solidarity with Ukraine* (NAWA), стипендіальні механізми NCN, ініціативи польських ЗВО та університетських спільнот – засвідчують реальну багатокомпонентну підтримку, яка включала не лише фінансові інструменти, але й мовні, психологічні, соціокультурні механізми інтеграції.

Важливим джерелом є аналітичний звіт 2025 р. «Poland's Support for the Ukrainian Academic Community after Russia's Full Scale Invasion», що узагальнює інституційні й локальні ініціативи польських ЗВО, включаючи стипендії, гранти та оперативну допомогу з перших годин війни [8]; огляд запуску програми влітку 2022 р. із бюджетом 1,2 млн злотих «NCN-стипендіальна програма для українських студентів і молодих вчених» [18]; аналіз дослідницької ініціативи «Solidarity with Ukraine» (програма NAWA), яка запущена в березні 2022 р. Національним агентством академічного обміну, що забезпечує українських студентів й аспірантів грантами, безкоштовним навчанням, мовними курсами та психологічною допомогою; дані репортажу університету Гданська «Focus Ukraine: what has Polish scientific community done...», який уключає дані 46 000 студентів, понад 1100 науковців; звіт із конференції «Focus on Ukraine – What has the Polish scientific community done and will do for Ukraine? Conference Report» (2023) [2]; дослідження «Migration Trajectories of Ukrainian Scholars Abroad: Forced Academic Mobility, яке аналізує дані до 2023 р. і зазначено, що близько 5000 українських науковців були переміщені за кордон (уключаючи Польщу), проблеми: контрактна нестабільність, бар'єри в працевлаштуванні, доступ до інфраструктури й мовна адаптація [11]; аналітика в «Ukrainian universities build global research links» (2024), яка вивчає зростання міжнародних співпраць, що підсилює роль польських партнерств у відновленні академічної діяльності [14] й ін.

У дослідженнях Hladchenko [3], Nazarovets [5] та Jaroszewicz et al. [11] висвітлено стійкість українських науковців у галузі соціальних і гуманітарних наук, які, незважаючи на загрози життю та інфраструктурні виклики, продовжили дослідницьку діяльність в Україні й за її межами.

Окремий пласт аналізу стосується примусової міграції висококваліфікованих кадрів, зокрема фахівців, котрі обрали Польщу як приймаючу країну – із домінантною роллю наявних академічних і соціальних мереж у формуванні цих траєкторій.

Серед наукових робіт відзначимо дисертацію Процюк М. «Роль публічної дипломатії у сучасних українсько-польських відносинах» [20]; у якій автор висвітлив практичний аспект українсько-польського співробітництва через комплексні програми та спільні ініціативи, що реалізуються з використанням інструментів публічної дипломатії, охоплюючи різні сфери суспільного життя як на державному, так і громадському рівнях. У статті Я. Лащик і Н. Ничкал «Єднання польських і українських науковців-педагогів у творчій співпраці в умовах війни» [17] також здійснено огляд етапів формування й розвитку науково-педагогічного співробітництва між Україною та Польщею, зокрема проаналізовано окремі аспекти організації й проведення дев'яти наукових заходів, що відбулися на території обох держав.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У 2022 р. Польща відкрила свої кордони для мільйонів українських біженців, забезпечивши одну з наймасштабніших гуманітарних операцій у Європі з часів Другої світової війни. Автори «From Ukraine to the World: Using LinkedIn Data to Monitor Professional Migration from Ukraine» зазначають, що примусова міграція висококваліфікованих фахівців з України була спричинена конфліктом 2014 р. й значно посилилася після повномасштабного вторгнення росії 2022 р. У цьому дослідженні використано оцінки з LinkedIn, а також офіційні дані про біженців від Світового банку та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), щоб з'ясувати основні чинники, які впливають на вибір країни призначення. Установлено триваючий і зростаючий відтік освіченого населення, значна частина якого прямує до Польщі та Німеччини. Особливо підкреслено вирішальну роль уже наявних соціальних зв'язків і мереж у формуванні цих міграційних потоків. Основні результати дослідження включають високу кореляцію між оцінками LinkedIn щодо кількості висококваліфікованих переміщених українців й офіційною статистикою біженців ООН, що свідчить про важливість попередніх зв'язків з Україною у виборі країни для переїзду. Моделі багатофакторної лінійної регресії та метод SHAP свідчать, що наявність мережі підтримки є найважливішим фактором під час вибору

країни для міграції, тоді як географічна відстань має другорядне значення. Основний висновок дослідження полягає в тому, що моделі міграції висококваліфікованих українських кадрів, а також їх вплив як на країну походження, так і на приймаючу державу, значною мірою зумовлені попередніми соціальними зв'язками й діаспорними спільнотами. Ці висновки можуть бути корисними для формування стратегій, спрямованих на пом'якшення економічних наслідків втрати людського капіталу для України, а також для максимізації користі від цієї міграції для обох сторін [1].

Потік біженців до Європи опинився в Польщі. Цей процес супроводжувався оперативним залученням місцевих адміністрацій, церков, громадських організацій і медіа. Польський уряд прийняв низку правових рішень, що гарантують українцям доступ до системи охорони здоров'я, освіти, працевлаштування та соціального забезпечення. Закон «Про допомогу громадянам України» (спеціальний акт Sejm RP, березень 2022 р.) став основою для їх інтеграції в польське суспільство.

Після початку повномасштабної війни до Польщі прибули мільйони українців. Із 24 лютого 2022 р. польський кордон перетнули понад 9 млн громадян України, а станом на січень 2023 р. в країні зареєстровано близько 1,5 млн біженців (дані Straż Graniczna та МВС Польщі). У системі тимчасового захисту Польщі з лютого 2022 по січень 2024 р. зареєстровано 1,79 млн українців, максимальна кількість у вересні 2022 р. становила близько 1,4 млн, згодом зменшилася до близько 950 тис. На додаток до біженців у Польщі перебуває 1–1,5 млн економічних мігрантів з України, загалом близько 2–2,5 млн осіб [19]. Хоча суспільне ставлення поступово змінюється, уряд і президент Дуда запевняють у готовності підтримувати українців і надалі [16].

У жовтні 2024 р. уряд Польщі затвердив нову «Комплексну та відповідальну міграційну стратегію на 2025–2030 роки» під гаслом «Повернути контроль. Забезпечити безпеку». Цей документ передбачає переосмислення підходів до регулювання міграційних процесів із фокусом на безпеку, ефективну інтеграцію іноземців, контроль за кордонами та оптимізацію в'їзду й перебування на території країни. У стратегії значну увагу приділено селективному підходу до міграції, автоматизації процедур, посиленню прикордонного контролю, особливо на східних рубежах ЄС, а також запровадженню цифрових сервісів для легалізації перебування іноземців. Для України, яка є головним напрямом міграції до Польщі, ухвалена стратегія має важливе значення. Польський досвід може стати орієнтиром під час формування власної міграційної полі-

тики, зокрема щодо працевлаштування, освітньої мобільності, протидії нелегальній міграції та розвитку зв'язків із діаспорою [16].

Підтримка українських студентів і викладачів, які прибули до Польщі після початку повномасштабної війни, стала суттєвим викликом для польських академічних закладів. Головні труднощі полягали в раптовості та масштабності подій, а також у необхідності координувати численні ініціативи. Водночас польські установи змогли швидко застосувати наявний досвід антикризового управління, зокрема створивши Мережу координаторів KRASP, яка ґрунтувалася на аналогічній структурі, що діяла під час пандемії COVID-19. Значна частина підтримки мала волонтерський характер і була започаткована з ініціативи викладачів, студентів і співробітників університетів. Основними напрямками допомоги стали безоплатне навчання, стипендії, проживання, мовні й адаптаційні курси. Найактивніший період припав на перші семестри після початку вторгнення, коли кількість біженців була найбільшою. Незважаючи на географічну близькість, серйозною перешкодою став мовний бар'єр: багато біженців не володіли польською мовою, тому мовні курси були критично важливими в перші місяці. Наукова спільнота Польщі забезпечила українських викладачів і дослідників доступом до цифрових бібліотек, серверів, наукових ресурсів та грантових програм. Започатковано численні проекти для підтримки наукових досліджень, які через війну неможливо було проводити в Україні. У ситуації невизначеності щодо тривалості конфлікту така підтримка стала важливим механізмом збереження наукового потенціалу України. Через мовні бар'єри виникла потреба в тривалій підтримці вивчення польської мови, зокрема через безкоштовні курси з професійною лексикою, а також у створенні дистанційної платформи для навчання. Окремою проблемою стали обмеження на виїзд чоловіків призовного віку з України, що ускладнило мобільність навіть тих студентів, які вже навчалися в Польщі або планували вступ. Частина з них припинила навчання або перейшла на дистанційну форму. Ураховуючи ці обставини, подальший розвиток дистанційної освіти, цифрових ресурсів і мовної підтримки для українських студентів і науковців є важливим для довгострокової академічної інтеграції та інтернаціоналізації польської вищої освіти [19].

Точних даних про частку науковців, викладачів чи студентів серед біженців немає. За дослідженнями Національного банку Польщі (2023), близько половини біженців мали вищу освіту, 34 % – середню, 18 % – професійну чи початкову. Лише 10 % біженців навчалися в Польщі. Українці є найбільшою групою іноземних студентів у Польщі – 40–

47 %. У 2021/2022 навчальному році їх було близько 36 тис., після початку війни ця кількість зросла до 48 тис. Водночас зросла й загальна кількість іноземних студентів у Польщі, що пов'язано з політикою інтернаціоналізації та демографічним спадом. У 2022 р. близько 5 % українських першокурсників мали Карту поляка, що надає право на навчання на рівних умовах із громадянами Польщі [19].

Перед початком повномасштабного вторгнення в Україні нараховувалося близько 60 тисяч науковців, із яких майже 35 тисяч працювали у сфері наукових досліджень. Попри війну, більшість із них залишилися в країні. За різними оцінками, кількість українських науковців, які виїхали за кордон, коливається, проте Міністерство освіти і науки України оцінює цю цифру приблизно в 6000 осіб. Серед тих, хто залишився, частина мобілізована до лав Збройних сил України й, на жаль, деякі з них загинули. Інші втратили членів родини, житло або були змушені переміститися в межах країни через руйнування інфраструктури, зокрема університетів і наукових установ або неможливість виконувати роботу через нестачу електропостачання. Багато науковців зіткнулися з фінансовими труднощами: скороченням заробітної плати, утратою проєктного фінансування або взагалі робочого місця, оскільки державні ресурси переорієнтовано на потреби оборони. За даними МОН України, уже станом на січень 2023 р. пошкоджено 91 заклад вищої освіти й науково-дослідну установу, із них чотири знищено повністю. У задовільному стані залишилися близько 228 об'єктів. Значних втрат зазнали провідні наукові інституції, зокрема Харківський фізико-технічний інститут, а також унікальний об'єкт – найбільший у світі декаметровий радіотелескоп, що належить Інституту радіоастрономії в Харкові [4].

У відповідь на масовий виїзд українських науковців за кордон численні університети та міжнародні організації запропонували широкий спектр підтримки, що включав надання офісних приміщень, стипендій, грантів та тимчасового працевлаштування. Завдяки цим ініціативам тисячі, а можливо, і десятки тисяч дослідників отримали змогу продовжити наукову діяльність за межами України. Згідно з даними, наданими дослідницею Роуз, найбільше українських учених прийнято в Польщі й Німеччині, значна кількість також перебуває у Франції, Іспанії, Італії, менше – у Великій Британії та США. Однією з наймасштабніших програм підтримки стала ініціатива Європейського Союзу MSCA4Ukraine з бюджетом у 25 мільйонів євро. Вона передбачала фінансування тимчасових наукових позицій для аспірантів і постдокторантів у межах програми «Дії Марії

Складовської-Кюрі». За словами Роуз, лише організація Scholars at Risk – SfU допомогла близько 1000 українських науковців знайти наукові посади за межами України, при цьому щотижня з'являються близько 10 нових можливостей. У грудні 2023 р. польські та українські науковці у співпраці з SfU та іншими партнерами провели опитування серед понад 600 українських дослідників, які покинули країну після початку повномасштабної війни. Хоча опитування було поширено через мережі на кшталт SfU, його результати можуть не охоплювати всіх учених, особливо тих, хто не має контактів із цими структурами. Зібрані дані свідчать, що серед науковців, які перебувають за межами України, переважають жінки. Це частково зумовлено юридичними обмеженнями на виїзд з України для чоловіків віком 18–60 років, хоча існують винятки. Також більшість опитаних – це старші наукові співробітники, значна частина з яких має дітей. Це підкреслює важливість урахування гендерного та соціального вимірів у формуванні політик підтримки переміщених науковців [4].

Польська академія наук у співпраці зі США також ініціювала програму підтримки українських науковців. Учасники програми – науковці з України з докторським ступенем, які станом на 24 лютого 2022 р. були працівниками українського ЗВО або НАН України, можуть отримати фінансову підтримку на період до трьох місяців, із можливістю продовження до шести місяців у разі наявності фінансування. Заявки подаються в Інститут ПАН від імені кандидатів після погодження їхніх кандидатур. Наразі виділено й затверджено 50 грантів [22].

У дослідженні «International collaboration of Ukrainian scholars: Effects of Russia's full scale invasion of Ukraine» зазначено, що, передусім, українські дослідники заслуговують на глибоку повагу за те, що вони продовжують публікувати наукові роботи, попри загрозу життю, психологічне виснаження, обстріли та відключення електроенергії. У 2022–2023 рр. вищі навчальні заклади України отримали більше користі від міжнародної співпраці, ніж установи Національної академії наук України (НАНУ). Частка публікацій, підготовлених у міжнародному співавторстві, залишалася незмінною для НАНУ, тоді як у випадку університетів цей показник зростав. У 2023 р. 40,8 % публікацій НАНУ та 32,2 % публікацій університетів були підготовлені у співпраці з іноземними партнерами. Однак ці показники досі суттєво нижчі, ніж у розвинених країнах, де частка міжнародного співавторства становить 60–70 %. Індекс цитованості міжнародних публікацій залишився статистично незмінним для НАНУ, проте зріс у випадку університетів. Найбільша частка міжнародних публікацій, підготовлених НАНУ у 2022–2023 рр.,

припадала на природничі науки й інженерію. Водночас цитованість цих публікацій знизилася, майже нівелювавши попередню перевагу НАНУ над університетами за цим показником. У галузі біомедичних та медичних наук університети стабільно випереджали НАНУ за індексом цитованості міжнародних публікацій в обидва розглянуті періоди. Міжнародна співпраця може стати для українських науковців важливою підтримкою в цей складний час. Натомість вони здатні зробити вагомий внесок у зміцнення європейської науки [3].

У дослідженні С. Назаровця проаналізовано публікаційну активність і міграційні траєкторії українських науковців у галузі соціальних та гуманітарних наук протягом перших двох років російсько-української війни. Основну увагу приділено дослідникам, які опублікували щонайменше три наукові праці. У дослідженні підкреслено стійкість цих учених, які, попри війну, продовжували наукову діяльність на території України. Для аналізу використано дані з баз Social Sciences Citation Index (SSCI) та Arts & Humanities Citation Index (AHCI), які свідчать про їхній внесок у науку в складних умовах. Окрему увагу приділено ролі міжнародної співпраці як ключового чинника підтримки українських досліджень у галузі SSH. При цьому наголошено, що така співпраця реалізується переважно через спільні наукові проєкти, а не через переміщення вчених до закордонних установ [5].

У 2022–2024 рр. польські університети (зокрема Ягеллонський, Варшавський, Вроцлавський, Люблінський католицький) запровадили спрощені програми прийому українських студентів, знижки на навчання, стипендіальні програми й ініціативи наукової мобільності. Програма NAWA (Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej) запустила низку грантів для переміщених науковців з України, що сприяло збереженню інтелектуального потенціалу держави.

Починаючи з 2022 р., у контексті російсько-українського збройного конфлікту польські університети посилили академічну підтримку українських студентів і науковців, що стало важливим чинником не лише для збереження освітнього процесу, але й для зміцнення міжнародної наукової співпраці. Упродовж 2022–2024 рр. спостерігаємо суттєве зростання кількості українських студентів у вищих навчальних закладах Польщі, а також розширення програм академічної підтримки, спрямованих на інтеграцію й адаптацію цих студентів до польського освітнього середовища. Згідно з офіційними даними Міністерства науки і вищої освіти Польщі, у 2023/2024 навчальному році в польських університетах навчалося близько 45 тисяч студентів з України, що становить майже

45 % від загальної кількості іноземних студентів у країні. Значна частина українських студентів здобуває освіту як у державних, так і в приватних університетах, при цьому приблизно 11 900 студентів зараховано в приватні навчальні заклади, а 7800 – у державні [21].

Рис. 1. *Кількість студентів з України та загальна кількість іноземних студентів [19]*

Фінансова підтримка з боку польських закладів вищої освіти є одним із ключових напрямів допомоги українським студентам. Зокрема, Варшавський університет виділив близько 700 тисяч злотих на різні форми підтримки, включаючи стипендії та покриття витрат на проживання. Університет Сілезії в Катовицях забезпечив понад 400 тисяч злотих на матеріальну допомогу й безкоштовне проживання в гуртожитках для українських студентів. Гданський технологічний університет у співпраці з Національним агентством академічних обмінів (NAWA) отримав понад 800 тисяч злотих для реалізації проєктів, спрямованих на підтримку українських університетів і науковців [8; 9].

Польські вищі навчальні заклади також активно розвивають наукову співпрацю з українськими університетами. Наприклад, Варшавський університет технологій (WUT) провів понад 30 спільних заходів із представниками Київського та Львівського університетів у рамках ініціативи «Solidarity with Ukraine – European Universities», що охоплює студентів, аспірантів і наукових співробітників. Аналогічні програми реалізуються в межах альянсу ENHANCE, до якого входять такі польські університети, як WUT та Гданський технологічний університет, що організовують літні школи, мовні курси й спільні наукові проєкти [10; 12].

Важливою складовою частиною підтримки є інтеграція українських студентів у навчальний процес польських університетів. Зокрема, державні навчальні заклади Польщі пропонують безкоштовне навчання для українських студентів на денній формі польською мовою, що значно полегшує доступ до освіти. Окремі університети, зокрема Університет Варшави та Університет імені Адама Міцкевича в Познані, практикують звільнення від плати за навчання або часткове її зменшення для студентів з України, а також організовують спеціальні адаптаційні курси, спрямовані на полегшення культурної й академічної інтеграції [9; 21].

Статистичні дані підтверджують позитивну динаміку залучення українських студентів до польської системи вищої освіти. Так, у 2022 р. кількість студентів з України зросла на 33 %, у порівнянні з попереднім роком, і досягла 48 тисяч осіб. У 2023 р. зареєстровано понад 35 600 українських студентів, із яких 22 200 навчалися на денній формі польською мовою [6; 13]. За інформацією Офісу обробки інформації (ОПІ), у 2024 р. кількість українських студентів у Польщі зросла до понад 48 000 осіб. Це становить близько 47 % від загальної кількості іноземних студентів у країні [15]. У 2025 р., за даними Міністерства науки і вищої освіти Польщі, кількість студентів з України в польських університетах досягла 46 100 осіб.

За результатами дослідження «Польська підтримка українського академічного середовища після повномасштабного російського вторгнення в Україну», здійсненого Бюро досліджень і аналізів Польського інституту міжнародних відносин (PISM), Варшава, у січні 2025 р. отримано такі висновки. Підтримка українських студентів та викладачів у Польщі стала великим викликом через масштабність і раптовість подій, особливо організаційні й координаційні питання. Польські установи використали досвід кризового управління, зокрема мережу KRASP, створену на базі COVID-19. Допомога почалася з перших днів уторгнення, здебільшого у вигляді спонтанних ініціатив працівників і студентів, а також системних стипендіальних програм. Основною формою підтримки були безкоштовне навчання для українських біженців та дослідницькі стипендії, найбільш активні в перші семестри після війни. Серйозним викликом став мовний бар'єр, особливо для біженців із Центральної та Східної України, які не знали польської. Тому важливу роль відіграли безкоштовні мовні курси, організовані як установами, так і волонтерами. Рекомендовано продовжувати мовні курси, зокрема з професійною лексикою, а також створити дистанційні мережі для вивчення польської мови. Війна спричинила від'їзд частини студентів

і науковців, ускладнила перетин кордону для українських чоловіків призовного віку, що ускладнило навчання та призвело до академічних відпусток чи дистанційного навчання. Рекомендується вдосконалити дистанційні форми навчання для українських студентів у Польщі. Польські ЗВО також підтримували українських науковців через доступ до цифрових ресурсів і дослідницьку інфраструктуру, що важливо для збереження української науки в умовах війни. Подальша підтримка має бути спрямована на довгострокове забезпечення наукової діяльності та інтернаціоналізацію польської вищої освіти.

Отже, діяльність польських університетів у напрямі підтримки українських студентів і науковців у 2022–2024 рр. є багатогранною й системною. Вона включає надання фінансової підтримки, організацію наукової співпраці, створення умов для адаптації студентів і забезпечення безперешкодного доступу до освіти. Такий підхід не лише сприяє особистісному й професійному розвитку українських студентів і науковців, а й закріплює довготривалі партнерські відносини між науково-освітніми установами України та Польщі.

Науковці неодноразово підкреслюють значущість партнерства між українськими й польськими вченими та педагогами в рамках спільних дослідницьких проєктів, участі в міжнародних конгресах, конференціях, методологічних семінарах, а також у науково-видавничій діяльності. В умовах збройної агресії росії проти України ця співпраця активізувалася, збагатилася новими формами й тематичними напрямками, зокрема у сфері методичного супроводу роботи з українськими біженцями, насамперед щодо забезпечення освітнього процесу для дітей за кордоном. Окремо розглянуто історичні передумови та сучасну практику присвоєння почесного звання «*Doctor Honoris Causa*» провідним науковцям, громадським, державним і релігійним діячам Оксфордського, Кембриджського й низки польських університетів, зокрема Академією спеціальної педагогіки ім. Марії Гжегожевської у Варшаві [17].

Експертний звіт Erasmus+ проєкт «AGILE – Higher Education Resilience in Refugee Crises» (2022–2025) аналізує стійкість польських університетів до роботи з біженцями, підсумовує найважливіші заходи, здійснені польською стороною для підтримки української академічної спільноти після російського вторгнення в лютому 2022 р. Польські академічні інституції долучилися до допомоги з перших годин після вторгнення. Це була як інституційна підтримка – стипендії для продовження навчання чи досліджень, дослідницькі гранти, – так і підтримка на місцях, коли науковці та студенти особисто долучалися до допомоги українським біженцям [7].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Відзначимо, що впродовж 2022–2025 рр. Польща продемонструвала безпрецедентний рівень відкритості й солідарності в контексті академічної підтримки громадян України. Згідно з офіційними даними Міністерства науки та вищої освіти Польщі, лише у 2022 р. кількість українських студентів у польських університетах зросла на 33 % і сягнула 48 тисяч осіб. У 2023 р. їх чисельність залишалася стабільно високою – понад 45 000 осіб, що становило близько 45–47 % від загального контингенту іноземних студентів. За попередніми оцінками, у 2025 р. цей показник становить близько 46 100 осіб, що свідчить про стійкий характер підтримки й ефективність механізмів інтеграції українських громадян у польське освітнє середовище.

Основними формами такої підтримки стали скасування плати за навчання, розширення системи стипендій, забезпечення безкоштовного або пільгового проживання в гуртожитках, організація адаптаційних і мовних курсів. Польські університети, зокрема Варшавський університет, Ягеллонський університет, Університет Сілезії, Гданський технологічний університет, стали осередками комплексної підтримки, виділяючи значні фінансові ресурси для допомоги студентам і науковцям з України.

На окрему увагу заслуговує реалізація програми «Solidarity with Ukraine», що стала платформою для численних спільних ініціатив – від літніх шкіл і дослідницьких проєктів до академічних обмінів та підтримки переміщених науковців. Крім студентського виміру, польські ЗВО надали можливості для продовження наукової діяльності українським дослідникам через участь у програмах Erasmus+, Horizon Europe, грантах від NAWA, а також через створення спільних наукових кластерів у межах європейських університетських альянсів (4EU+, EPICUR, ENHANCE тощо).

Інтеграція українських студентів відбувалася не лише у формальному, а й у культурному та соціальному вимірах: організовано психологічну підтримку, консультації, курси польської мови, адаптаційні програми, упроваджено механізми академічного визнання попереднього навчання. Такі умови сприяли не лише збереженню освітнього процесу, а й створенню передумов для повноцінної інтеграції українських громадян у європейську академічну спільноту.

Отже, академічна підтримка українських студентів і науковців польськими університетами у 2022–2025 рр. набула системного, комплексного й довготривалого характеру. Вона стала не лише проявом

гуманітарної солідарності, а й інструментом стратегічного партнерства, що посилив міждержавні зв'язки та сприяв формуванню нової моделі академічної співпраці в умовах кризи. Цей досвід має перспективи для подальшого розвитку – із тимчасової підтримки до сталої інтеграції, яка охоплює освіту, науку, культуру й безпековий вимір. Польща в цьому контексті постає не лише як партнер, але і як повноцінний союзник України в гуманітарному та інтелектуальному відновленні після війни.

Недостатньо досліджені аспекти академічної підтримки в період 2022–2025 рр. уключають кілька ключових напрямів. По-перше, відсутній ґрунтовний аналіз якісних результатів довготривалої інтеграції студентів-біженців, зокрема щодо їх академічної успішності, рівня випуску й подальшої кар'єрної чи наукової траєкторії. Крім того, не вивчено механізми та практики реінтеграції українських науковців у національну систему освіти й науки після завершення воєнних дій. По-друге, бракує досліджень впливу академічної міграції на внутрішнє освітнє середовище України, зокрема зворотних ефектів масового виїзду викладачів – зниження кадрового потенціалу закладів вищої освіти, порушення дисциплінарного балансу та інші системні наслідки. По-третє, потребує уточнення регіональна нерівномірність академічної підтримки в Польщі, зокрема різниця в рівні залученості й ресурсах між столичними й регіональними університетами. По-четверте, недостатньо досліджено гендерний та дисциплінарний виміри академічної міграції: не визначено, які категорії науковців (за статтю, віком, дисципліною) частіше виїжджали, а які залишалися працювати в Україні. По-п'яте, роль неформальних академічних спільнот і горизонтальних ініціатив студентів та викладачів залишається поза увагою більшості досліджень, які фокусуються здебільшого на офіційній інституційній підтримці. І нарешті, вплив цифрової академічної інфраструктури – доступу до електронних бібліотек, освітніх платформ та віртуальних лабораторій – на продуктивність переміщених науковців вивчений недостатньо глибоко. Поглиблене вивчення цих напрямів не лише доповнить реальну аналітичну картину академічної підтримки в умовах війни, а й стане основою для формування ефективних політик післявоєнної академічної реінтеграції та відновлення освітньо-наукової екосистеми України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bertè, M., Paolotti, D., Kalimeri, K. (2022). From Ukraine to the World: Using LinkedIn Data to Monitor Professional Migration from Ukraine. *GoodIT '23: Proceedings*

of the 2023 ACM Conference on Information Technology for Social Good, p. 213–222. <https://doi.org/10.1145/3582515.3609537>

2. Focus on Ukraine – What has the Polish scientific community done and will do for Ukraine? *Conference Report*, 04.04.2023. Focus on Ukraine – What has the Polish scientific community done and will do for Ukraine? Conference Report | NEWS – Uniwersytet Gdański

3. Hladchenko, M. International collaboration of Ukrainian scholars: Effects of Russia's full-scale invasion of Ukraine https://arxiv.org/abs/2505.20944?utm_source=chatgpt.com

4. Nature: Боротьба за збереження української науки через рік війни, 2023. <https://knu.ua/news/12630>

5. Nazarovets, S. The publication activity and migration trends of Ukrainian scientists in the social sciences and humanities during the first two years of the Russo-Ukrainian war. <https://arxiv.org/abs/2412.11719>

6. Number of Ukrainian students in Poland 2023. *Statista*. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/number-of-ukrainian-students-in-poland/> (accessed: 12.06.2025).

7. Poland's Support for the Ukrainian Academic Community after Russia's Full-Scale Invasion. 24.02.2025. <https://www.pism.pl/publications/polands-support-for-the-ukrainian-academic-community-after-russias-full-scale-invasion>

8. Polish Academia Emergency Response. Managing large-scale inflow of Ukrainian refugees in higher education institutions in Poland, 2022–2024 RAPORT_AGILE_2025_EN.pdf 24.02.2025

9. Polish universities provide scholarships and accommodation for Ukrainian students (2023). *Science in Poland*. Retrieved from <https://scienceinpoland.pl/en/news/news,pid,62770.html> (accessed: 12.06.2025).

10. Programy wsparcia dla studentów z Ukrainy (2024). *Politechnika Gdańska*. Retrieved from <https://pg.edu.pl/aktualnosci/2024/wsparcie-dla-ukrainskich-studentow> (accessed: 12.06.2025).

11. Shkoda, T., Ovchynnikova, O., Jaroszewicz, M. Migration Trajectories of Ukrainian Scholars Abroad: Forced Academic Mobility. *Population, Space and Place*, vol. 31, Issue2, March 2025.

12. *Solidarity Lanes: Helping Ukraine export agricultural goods* (2023). *European Commission*. Brussels. Retrieved from https://transport.ec.europa.eu/solidarity-lanes_en (accessed: 17.06.2025).

13. Statystyka studentów zagranicznych w Polsce (2023). *Raportsdg.stat.gov.pl*. Retrieved from <https://raportsdg.stat.gov.pl/2023/student-foreigners> (accessed: 12.06.2025).

14. World University Rankings 2025: Ukrainian universities build global links. Ukrainian universities build global research links

15. Wsparcie MNiSW dla studentów i naukowców z Ukrainy. *Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/nauka/wsparcie-mnisw-dla-studentow-i-naukowcow-z-ukrainygov.pl+1scienceinpoland.pap.pl+1> (accessed: 17.06.2025).

16. Відкинувши історичні розбіжності. Як Польща стала опорою України у війні з РФ (2023, 10 лютого). Retrieved from <https://www.rbc.ua/rus/news/vidkinuvshi-istorichni-rozbizhnosti-k-polshcha-1676052680.html> (дата звернення: 17.06.2025).

17. Лащик, Я., Ничкало, Н. (2023). Єднання польських і українських науковців-педагогів у творчій співпраці в умовах війни. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1–18. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5146>

18. Нова стипендіальна програма NCN для українських студентів і науковців-початківців. 29 лип. 2022 р. МОН. https://mon.gov.ua/news/nova-stipendialna-programa-ncn-dlya-ukrainskikh-studentiv-i-naukovtsiv-pochatktivsiv?utm_source=chatgpt.com

19. Польська підтримка українського академічного середовища після повномасштабного російського вторгнення в Україну Бюро досліджень і аналізів Польського інституту міжнародних відносин (PISM). Варшава, січень 2025 *Eksper-tyza PISM Polskie wsparcie dla ukraińskiego srodowiska akademickiego UA.pdf*

20. Процюк, М. В. (2017). Роль публічної дипломатії у сучасних українсько-польських відносинах: дис. ... канд. політ. наук за спец. 23.00.04 – Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Чернівець. нац. ун-т ім Юрія Федьковича. Чернівці.

21. Українські студенти у Польщі: статистика 2023 року. NV.ua. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/ukrajinski-studenti-v-polshchi-statistika-2023-novini-ukrajini-50384125.html> (дата звернення: 12.06.2025).

22. Щодо підтримки українських науковців міжнародним співтовариством URL: 220402005442191-1419.pdf

REFERENCES

1. Bertè, M., Paolotti, D., Kalimeri, K. (2023). From Ukraine to the World: Using LinkedIn Data to Monitor Professional Migration from Ukraine. *GoodIT '23: Proceedings of the 2023 ACM Conference on Information Technology for Social Good*, p. 213 – 222. <https://doi.org/10.1145/3582515.3609537> (in English).

2. Focus on Ukraine – What has the Polish scientific community done and will do for Ukraine? *Conference Report*, 04.04.2023. Focus on Ukraine – What has the Polish scientific community done and will do for Ukraine? Conference Report | NEWS – Uniwersytet Gdański (in English).

3. Hladchenko, M. International collaboration of Ukrainian scholars: Effects of Russia's full-scale invasion of Ukraine https://arxiv.org/abs/2505.20944?utm_source=chatgpt.com (in English).

4. Nature: Боротьба за збереження української науки через рік війни, 2023. <https://knu.ua/news/12630> (in Ukrainian).

5. Nazarovets, S. The publication activity and migration trends of Ukrainian scientists in the social sciences and humanities during the first two years of the Russo-Ukrainian war. <https://arxiv.org/abs/2412.11719> (in English).

6. Number of Ukrainian students in Poland 2023. *Statista*. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/number-of-ukrainian-students-in-poland/> (accessed:12.06.2025) (in English).

7. Poland's Support for the Ukrainian Academic Community after Russia's Full-Scale Invasion. 24.02.2025. <https://www.pism.pl/publications/polands-support-for-the-ukrainian-academic-community-after-russias-full-scale-invasion> (in English).

8. Polish Academia Emergency Response. Managing large-scale inflow of Ukrainian refugees in higher education institutions in Poland, 2022–2024 RAPORT_AGILE_2025_EN.pdf 24.02.2025 (in English).

9. Polish universities provide scholarships and accommodation for Ukrainian students. (2023). *Science in Poland*. Retrieved from <https://scienceinpoland.pl/en/news/news,pid,62770.html> (accessed: 12.06.2025) (in English).
10. Programy wsparcia dla studentów z Ukrainy (2024). *Politechnika Gdańska*. Retrieved from <https://pg.edu.pl/aktualnosci/2024/wsparcie-dla-ukrainskich-studentow> (accessed: 12.06.2025) (in English).
11. Shkoda, T., Ovchynnikova, O., Jaroszewicz, M. (2025). Migration Trajectories of Ukrainian Scholars Abroad: Forced Academic Mobility. *Population, Space and Place*, vol. 31, Issue 2, March (in English).
12. Solidarity Lanes: Helping Ukraine export agricultural goods (2023). *European Commission. Brussels*. Retrieved from https://transport.ec.europa.eu/solidarity-lanes_en (accessed: 17.06.2025) (in English).
13. Statystyka studentów zagranicznych w Polsce. (2023). *Raportsdg.stat.gov.pl*. Retrieved from <https://raportsdg.stat.gov.pl/2023/student-foreigners> (accessed: 12.06.2025) (in Polish).
14. World University Rankings 2025: Ukrainian universities build global links. Ukrainian universities build global research links (in English).
15. Wsparcie MNiSW dla studentów i naukowców z Ukrainy. *Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/nauka/wsparcie-mnisw-dla-studentow-i-naukowcow-z-ukrainygov.pl+1scienceinpoland.pap.pl+1> (accessed: 17.06.2025) (in Polish).
16. Vidkinuvshy istorichni rozbizhnosti. Yak Polshcha stala oporoiu Ukrainy u viini z RF (2023, February 10). *RBC-Ukraine*. Retrieved June 17, 2025, from <https://www.rbc.ua/rus/news/vidkinuvshi-istorichni-rozbizhnosti-k-polshcha-1676052680.html> (in Ukrainian).
17. Lashchyk, Ya., & Nychkalo, N. (2023). Yednannia polskykh i ukrainskykh naukovtsiv-pedahohiv u tvorchii spivpratsi v umovakh viiny. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 5(1), 1–18. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5146> (in Ukrainian).
18. Nova stypendialna programa NCN dlia ukrainskykh studentiv i naukovtsiv-pochatkivtsiv (2022, July 29). *Ministry of Education and Science of Ukraine (MON)*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/news/nova-stipendialna-programa-ncn-dlya-ukrainskikh-studentiv-i-naukovtsiv-pochatkivtsiv> (in Ukrainian).
19. Biuro doslidzhennia i analiziv Polskoho instytutu mizhnarodnykh vidnosyn (PISM). (2025, January). *Polska pidtrymka ukrainskoho akademichnoho seredovyscha pislia povnomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnennia v Ukrainu*. Ekspertyza PISM. Retrieved from: Ekspertyza PISM Polskie wsparcie dla ukraińskiego srodowiska akademickiego UA.pdf (in Polish).
20. Protsiuk, M. V. (2017). *Rol publichnoi dyplomatii u suchasnykh ukrainsko-polskykh vidnosynakh* [Candidate's dissertation, Chernivtsi National University named after Yurii Fedkovych] (in Ukrainian).
21. Ukrainski studenty u Polshchi: statystyka 2023 roku (2023). *NV.ua*. Retrieved June 12, 2025, from <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/ukrajinski-studenti-v-polshchi-statistika-2023-novini-ukrajini-50384125.html> (in Ukrainian).
22. Shchodo pidtrymky ukrainskykh naukovtsiv mizhnarodnym spitovarytstvom. (n.d.). Retrieved from URL: 220402005442191-1419.pdf. (in Ukrainian).

Матеріал надійшов до редакції 24.06.2025 р.